

7. Кодекс интеллектуальной собственности Франции [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=179120.
8. Порівняльне право про торговельні марки / уклад. А. А. Герц. — Х., 2010. — 112 с.

О. В. Байло

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКА В УКРАЇНІ ТА ЛИТОВСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

На сучасному етапі розвитку національного трудового законодавства інститут особистих немайнових трудових прав перебуває на стадії формування, саме тому він вимагає розширеної та більш чіткої правової регламентації, яка б відповідала міжнародним та європейським стандартам. Важливим теоретичним і практичним питанням є питання про способи захисту працівником своєї гідності.

Право на захист гарантовано Конституцією України. Стаття 55 Конституції України передбачає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1, ст. 55].

Під способом захисту трудових прав О. Є. Сонін розуміє матеріально-правову вимогу, яка може бути висунута управненою особою до її контрагента у певних правовідносинах на випадок порушення, невизнання чи оспорення прав такої особи. Не має суттєвого значення, в який спосіб (в тому числі — через діяльність яких осіб та/або органів) ця вимога виконується [2, с. 265].

І. В. Лагутіна визначає способи захисту особистих немайнових трудових прав та інтересів працівників як сукупність

дій, що застосовуються юрисдикційними органами, самою уповноваженою особою чи її представниками (профспілкою, іншими представниками працівників) з метою захисту особистих немайнових трудових прав та інтересів шляхом припинення і попередження порушень трудового законодавства, поновлення порушених чи оспорюваних особистих немайнових трудових прав і компенсації моральної шкоди [3, с. 379]. Одним із основних способів захисту особистих немайнових трудових прав працівників вчена називає компенсацію моральної шкоди.

На нашу думку, під способами захисту гідності працівника слід розуміти закріплені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюються відновлення порушеного права, компенсація завданої шкоди.

Проте ані чинний КЗпП, ані проект Трудового кодексу України не містять аналогічних положень, що суттєво знижує ефективність галузевого механізму захисту трудових прав та законних інтересів.

Втім у трудових кодексах окремих зарубіжних країн вже включено спеціальні норми про захист трудових прав працівників, що закріплені в окремих статтях і главах.

Так, у Трудовому кодексі Литовської Республіки [4] міститься окремий Розділ VI «Здійснення і захист трудових прав». Відповідно до частини першої ст. 36 «Захист трудових прав» трудові права захищаються законами, крім випадків, коли вони здійснюються всупереч їхньому призначенню, суспільним інтересам, мирній праці, добрим звичаям або принципам моралі суспільства.

У частині другій зазначеної статті закріплений механізм захисту трудових прав, у тому числі досить повний перелік способів їхнього захисту. Передбачено, що у встановленому порядку суд або інші органи, що розглядають трудові спори, захищають трудові права наступними способами:

- 1) способом визнання цих прав;
- 2) способом відновлення становища, що існувало до порушення права, і попередження дій, які порушують право;
- 3) способом примусового виконання обов'язку в натурі;

- 4) способом припинення або зміни правовідношення;
- 5) способом стягнення з особи, яка порушила право, заподіяної майнової або моральної шкоди, а у випадках, установлених законами, і штрафів або пені;
- 6) іншими способами, встановленими законами.

У частині третій ст. 36 закріплені способи, за допомогою яких у порядку виключення лише суди згідно із законами захищають трудові права:

1) способом визнання актів державних інституцій і посадових осіб такими, що суперечать законам, є недійсними;

2) способом незастосування актів державних органів, органів самоврядування і посадової особи, що суперечать законам

У ст. 36 до механізму захисту трудових прав включено профспілковий захист. Відповідно до частини четвертої цієї статті трудові права захищають професійні спілки в порядку, встановленому законами, що регламентують їх діяльність.

У випадках, спеціально встановлених законами про працю, трудові права захищаються в адміністративному порядку (ч. 5).

Згідно з частиною шостою особа, право якої порушено, може вимагати відшкодування заподіяної їй шкоди, якщо законами про працю не встановлено інше.

Наведені положення доцільно було б закріпити в проекті ТК України.

Одним з актуальних питань, яке ставить О. Є. Сонін, залишається питання про ефективність способів захисту трудових прав. Вчений відзначає, що однією з умов їх ефективності є те, що правові приписи актів законодавства про працю, які закріплюють способи захисту трудових прав, встановлюють цілісну систему способів, що забезпечують суб'єктивні права всіх учасників суспільних відносин, на які поширюється чинність законодавства про працю [2, с. 266]. Отже способи захисту трудових прав мають бути універсальними і забезпечувати всі трудові права всіх учасників трудових правовідносин.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

2. Сонін О. Є. Щодо ефективності способів захисту трудових прав // Держава і право: *de lege praeterita, instante, futura*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв, 27–28 листопада 2009 року. — Миколаїв: Іліон, 2009. — С. 265–267.
3. Лагутіна І. В. Особисті немайнові трудові права працівників у системі трудових прав: монографія. — Одеса: Фенікс, 2014. — 428 с.
4. Трудовой кодекс Литовской Республики: утв. Законом Сейма от 4 июня 2002 года № IX-926 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://vbfondas.lt/upload/LR_darbo_kodeksas.htm — Назва з екрана.